

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

Lausunto toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Yleistä

Toimeentulotuen kokonaisuudistuksen tavoitteena on vahvistaa tuen viimesijaisuutta ja tilapäisyyttä sekä vähentää pitkäaikaista toimeentulokiriippuvuutta. Lisäksi hallitus tavoittelee julkistaloudellisia säästöjä. Näitä tavoitteita voidaan pitää osin kannatettavina, mutta

esitysluonnoksen keinovalikoima on ristiriidassa asetettujen päämäärien kanssa.

Ristiriita itsenäistymisen ja leikkausten välillä

Esityksessä korostetaan tarvetta vahvistaa yksilön itsenäistä selviytymistä ja vähentää

toimeentuloriippuvuutta. Samalla kuitenkin esitetään toimeentulotuen tason leikkaamista 2–3 prosentilla yli 18-vuotiaiden osalta ja perusosan alentamisen mahdollisuuksien laajentamista jopa 50 prosenttiin.

Tällaiset toimet kohdistuvat erityisesti niihin henkilöihin, joiden omatoimista toimeentuloa rajoittavat jo valmiiksi esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyys, terveyshaasteet tai sosiaaliset ongelmat. Ilman rinnalle tuotavaa vahvaa ja saavutettavaa tukipalveluiden verkostoa leikkaukset eivät kannusta, vaan ajavat entistä syvempään ahdinkoon.

Sosiaaliturvan riittävyys ja kansainväliset velvoitteet

Suomi on saanut toistuvasti kansainvälistä kritiikkiä vähimmäissosiaaliturvansa riittävydestä. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on katsonut, ettei Suomen vähimmäisturva kaikilta osin täytä Euroopan sosiaalisen peruskirjan vaatimuksia. Mikäli nyt esitetyt leikkaukset

toimeentulotukeen toteutuvat, riski sosiaaliturvan tason edelleen heikkenemisestä kasvaa, mikä voi johtaa perus- ja ihmisoikeusongelmiin.

Vaikutukset yksilöiden taloustilanteeseen ja oikeusaputoimistojen työkuormaan

Toimeentulotuki toimii viimeisenä turvaverkkona ennen maksukyvyttömyyttä ja velkaantumisen syvenemistä. Mikäli toimeentulotuen tasoa lasketaan ja sanktioita kiristetään, kasvaa riski siitä, että jo ennestään haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset ajautuvat vakaviin taloudellisiin vaikeuksiin. Tämä voi lisätä ylivelkaantumista, maksuhäiriömerkintöjä ja jopa ulosottoon päätymistä.

Tämä kehitys heijastuu väistämättä myös oikeusaputoimistojen tarjoamaan talous- ja velkaneuvontaan. Mikäli toimeentulotuen ehtoja tiukennetaan ilman rinnakkaista palveluiden vahvistamista, asiakasmäärien ennakoidaan kasvavan merkittävästi. Tämä voi johtaa

neuvontaresurssien ylikuormittumiseen, palvelun saatavuuden heikkenemiseen ja vaikeuttaa neuvonnan ennaltaehkäisevää roolia.

Ehdotuksia

- Tuen tasoa ei tule leikata ennen kuin on varmistettu, että ihmisillä on tosiasiallinen

mahdollisuus työllistyä ja saada ensisijaisia etuuksia.

- Perusosan alentamiskäytäntöä tulee käyttää vain tapauskohtaisesti ja laiminlyöntien aidon tahallisuuden perusteella.

- Toimeentulotukiuudistuksen yhteydessä on varattava lisäresursseja oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvontaan.

- Lapsiperheiden tilannetta on arvioitava kokonaisvaltaisesti – pelkkä lasten perusosien säästäminen ei riitä, jos perheiden kokonaistulotaso laskee

-Jos hakijan tulona on vain perustoimeentulotuki ja asumistuki, hänen tuloinaan/varallisuutena ei otettaisi huomioon varoja, jotka hän on ehkä onnistunut näistä etuuksista säästämään tililleen. Perusteluna, että jokaisella tulisi olla puskuri yllättäviin menoihin kuten pesukone tai eläinlääkäri tai muutoin em. kaltaiset hankinnat saattavat velkaannuttaa lisää ja syventää talousahdinkoa.

Yhteenveto

Toimeentulotuen uudistus ei saa johtaa siihen, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien perusoikeudet vaarantuvat. Tuen viimesijaisuuden korostaminen ei saa tapahtua ihmisarvon kustannuksella. Leikkaukset ilman ennaltaehkäisevää tukea johtavat suurella todennäköisyydellä velkaantumisen syvenemiseen, ja siten lisäkustannuksiin toisaalla julkisessa taloudessa – mukaan lukien oikeusapupalveluissa.

Silta Sari
Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry